

*Dedicated to Professor Barbara Gumińska
on the occasion of her eighty-fifth birthday*

**Nowe stanowisko bezblaszki
kulistozarodnikowej *Rimbachia arachnoidea*
(Peck) Redhead w rezerwacie przyrody
„Jar rzeki Raduni” (Pomorze Gdańskie)**

**A new locality of *Rimbachia arachnoidea* (Peck)
Redhead in the ‘Jar rzeki Raduni’ nature reserve
(the Pomorze Gdańskie region)**

MARCIN S. WILGA*, MIROSŁAW WANTOCH-REKOWSKI

*M. S. Wilga, Katedra Konstrukcji Maszyn i Pojazdów, Politechnika Gdańska, ul. G. Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk, e-mail: *mwilga@mech.pg.gda.pl (do korespondencji)*

M. Wantoch-Rekowski, ul. Kołobrzeska 56A/12, 80-394 Gdańsk, e-mail: mirki@mirki.kaszuby.pl

ABSTRACT: New locality of *Rimbachia arachnoidea* (Peck) Redhead is described from ‘Jar rzeki Raduni’ reserve. It is a rare species in Poland, noted mainly from riparian and alder forests. It parasitizes on mosses, especially of genera *Mnium* and *Plagiomnium*. Due to the reserve protection, the newly found population of the species is not threatened by human activity. The authors proposed to evaluate the species to the VU category in Poland and VU in the Pomorze Gdańskie region.

KEY WORDS: Basidiomycota, *Rimbachia arachnoidea*, rare fungi, micoparasite, the ‘Jar rzeki Raduni’ nature reserve, the Pomorze Gdańskie region

Wstęp

Rodzaj *Rimbachia* należy do grzybów podstawkowych Basidiomycota, rzędu pieczarkowców Agaricales i rodziny gąskowatych Tricholomataceae (Kuyper 1995; Wojewoda 2003; Kirk et al. 2008). Spośród poznanych dotąd 14 gatunków z tego rodzaju (Anonim 2009), w Polsce stwierdzono jedynie trzy: bezblaszkę mchową *R. bryophila* (Pers.) Redhead, bezblaszkę kulistozarodnikową *R. arachnoidea* (Peck) Redhead oraz nie posiadającą rodzimej nazwy *R. neckerae* (Fr.) Redhead; ostatni takson występuje w Tatrach (Ronikier 2009).

W literaturze mikologicznej bezblaszka kulistozarodnikowa jest wymieniana pod nazwami synonimicznymi: *Cyphella arachnoidea* Peck, *Leptoglossum arachnoideum* (Peck) W. B. Cooke, *L. globisporum* (Donk) Corner, *Mniopetalum globisporum* Donk, *M. bisporum* Singer i *M. arachnoideum* (Peck) Singer; podano także jej dwa podgatunki *R. arachnoidea* subsp. *arachnoidea* (Peck) Redhead oraz *R. arachnoidea* subsp. *bispora* (Singer) Redhead.

Grzyb jest pasożytem mchów, zwłaszcza z rodzajów merzyk *Mnium* i płożymerzyk *Plagiomnium*; rzadziej zasiedla także glebę i martwe drewno. Owocniki wyrastają pojedynczo lub częściej w grupie, zwykle na spodzie liści gospodarza. Są białe, higrofaniczne, przyrośnięte bokiem do substratu. Mają kształt nieregularnej muszli o gładkim hymenoforze i średnicy 0,5-5(10) mm. Zarodniki są kuliste lub prawie kuliste, gładkie, białe, z wyraźnym wyrostkiem, o wymiarach: 4-5(6,5) × 4-5(5,5) μm (Læssøe 2008).

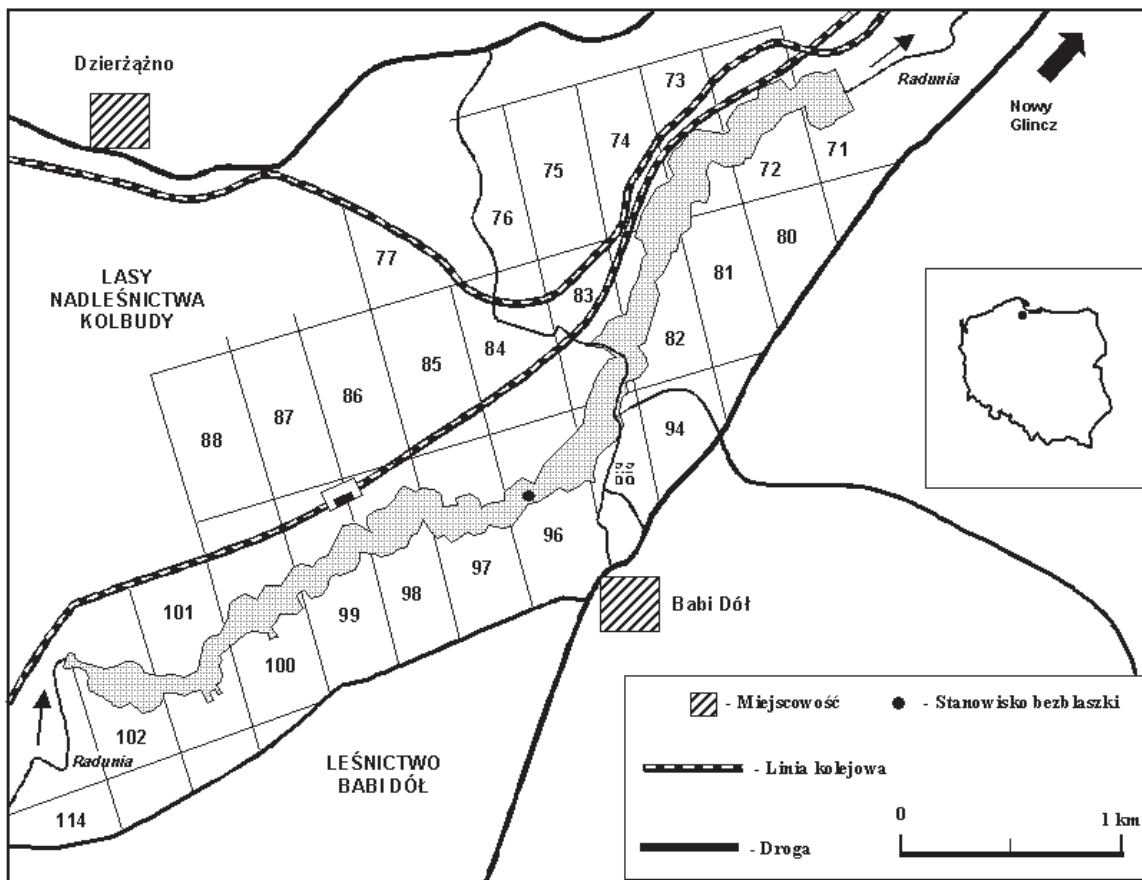
Jest to gatunek rzadki, lecz szeroko rozprzestrzeniony w strefie klimatu umiarkowanego; występuje w Europie: m.in. w Wielkiej Brytanii, Norwegii, Danii, Finlandii, Norwegii, Holandii oraz w Ameryce Północnej (Redhead 1984; Kuyper 1995; Legon i in. 2005; Læssøe 2008).

Stanowiska bezblaszki w Polsce

Bezblaszkę kulistozarodnikową odnotowano w Polsce na zaledwie kilku stanowiskach w lasach łągowych, m.in. *Fraxino-Alnetum*, i w olsach *Ribeso nigri-Alnetum*. Według Wojewody (2003) jej zagrożenie w naszym kraju nie jest znane. Prawdopodobnie ze względu na niewielkie rozmiary owocników jest często niezauważana. Stwierdzono ją w Puszczy Białowieskiej (Bujakiewicz i in. 1992), dwukrotnie w okolicach Milicza i Żmigrodu na Dolnym Śląsku (Bujakiewicz 1999), na Pojezierzu Krajeńskim (Nita, Bujakiewicz 2007) oraz w okolicy Szwecji w woj. zachodniopomorskim (Kujawa, Gierczyk 2007). Według Karasińskiego, stanowiska tego gatunku występują w Puszczy Niepołomickiej (Małopolska) i na Kaszubach w dolinie rzeki Łeby (inf. korespondencyjna). Kolejne stanowisko, odnotowane na Pomorzu Gdańskim, zlokalizowano w dolinie Samborowo położonej w Lasach Oliwskich (Trójmiejski Park Krajobrazowy – część południowa, las komunalny Gdańska, kwadrat ATPOL DA80) (Wilga 2010).

Nowe stanowisko bezblaszki w rezerwacie „Jar rzeki Raduni”

Nieznane dotąd stanowisko *Rimbachia arachnoidea* stwierdzono na obszarze rezerwatu przyrody „Jar rzeki Raduni”, obejmującym przełomowy odcinek doliny tej rzeki (ryc. 1.). Radunia ma tu charakter cieku podgórskiego; płynie dnem głębokiej 40-metrowej doliny o stromych zboczach, nachylonych pod kątem do 45°. Rezerwat, położony na Pojezierzu Kaszubskim w pobliżu Żukowa, należy do najcenniejszych obszarów chronionych Pomorza Gdańskiego. Zajmuje powierzchnię 87,7 ha w Leśnictwie Babi Dół, zarządzanym przez Nadleśnictwo Kolbudy (kwadrat ATPOL CA98) (por. Piotrowska, Stasiak 1984).

Ryc. 1. Położenie stanowiska *Rimbachia arachnoidea* w rezerwacie przyrody „Jar rzeki Raduni”
Fig. 1. Location of the *Rimbachia arachnoidea* site in the ‘Jar rzeki Raduni’ nature reserve

W opisanym rezerwacie bezblaszka wyrosła wśród ziołorośli, w lesie łągowym z udziałem olszy szarej *Alnus incana*, na żywym mchu porastającym zmurszą kłodę. Grzyb wytworzył kilkanaście owocników różnej wielkości, rosnących najczęściej w niewielkich skupieniach (leg. M. S. Wilga i M. Wantoch-Rekowski, 17.10.2009; det. A. Kujawa).

Pobrano materiał (zezwoleń RDOŚ w Gdańsku – 22-PN.II-6630-2-43/09/ml) przesłano do zbiorów Stacji Badawczej Instytutu Środowiska Rolniczego i Leś-

nego PAN w Turwi (ZBŚRiL PAN 1/MWR/3.11.09) oraz zgłoszono do rejestru gatunków rzadkich (www.bio-forum.pl, ID: 150076). Sporządzono także dokumentację fotograficzną.

Ze względu na rzadkie występowanie *Rimbachia arachnoidea*, zarówno w skali kraju jak i regionu, celowe jest wpisanie jej na polską czerwoną listę macromycetes z kategorią VU (IUCN 2001) oraz uznanie za umiarkowanie zagrożony (VU) składnik bioty grzybów wielkoowocnikowych Pomorza Gdańskiego.

Podziękowanie

Autorzy serdecznie dziękują dr Annie Kujawie za udzieloną im pomoc merytoryczną podczas pisania niniejszej notatki.

Literatura

- ANONIM. 2009. *Rimbachia arachnoidea*. http://zipcodezoo.com/Fungi/R/Rimbachia_arachnoidea/
- BUJAKIEWICZ A. 1999. Response of macrofungi to mosaic arrangement of biotic microforms in *Ribo nigri-Alnetum* in the Olszyny Niezgodzkie reserve. – *Acta Mycol.* 34(2): 267-280.
- BUJAKIEWICZ A., CHLEBICKI A., CHMIEL M., CIEŚLIŃSKI S., CZYŻEWSKA K., FALIŃSKI J.B., GLANC K., GŁOWACKI Z., KLAMA H., KOMOROWSKA H., LISIEWSKA M., MAJEWSKI T., MROZIŃSKA T., MUŁENKO W., SADOWSKA B., SKIRGIEŁŁO A., ZAŁUSKI T., ŻARNOWIEC J. 1992. Check-list of cryptogamous and seminal plant species recorded during the period 1987-1991 on the permanent plot V-100 (Project CRYPTO). – W: FALIŃSKI J.B., MUŁENKO W. (red.). Cryptogamous plants in the forest communities of Białowieża National Park. *Phytocoenosis* 4 (N.S.) – *Archiv. Geobot.* 3: 1-48.
- IUCN. 2001. Red List Categories and Criteria version 3.1. <http://www.iucnredlist.org/technical-documents/categories-and-criteria/2001-categories-criteria>.
- KIRK P. M., CANNON P. F., MINTER D. W., STALPERS J. A. 2008. *Ainsworth and Bisby's Dictionary of the Fungi*. 10th Edition. CAB International, Wallingford, 771 ss.
- KUJAWA A., GIERCZYK B. 2007. Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych. Cz. II. Wykaz gatunków przyjętych do rejestru w roku 2006. – *Przeł. Przyr.* 18(3-4): 3-70.
- KUYPER T.W. 1995. *Rimbachia*. – W: BAS C., KUYPER TH. W., NOORDELOOS M. E., VELLINGA E. C., BALKEMA A. A. (red.). *Flora agaricina neerlandica: critical monographs on families of agarics and boleti occurring in the Netherlands*. Vol. 3. *Tricholomataceae* (2): 134-135.
- LÆSSØE T. 2008. *Rimbachia* Pat. – W: KNUDSEN H., VESTERHOLT J. (red.). *Funga Nordica*. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Nordsvamp, Copenhagen, s. 239-240.
- LEGON N. W., HENRICI A., ROBERTS P.J., SPOONER B. M., WATLING R. 2005. Checklist of the British and Irish Basidiomycota. Royal Botanic Gardens, Kew, 517 ss.
- NITA J., BUJAKIEWICZ A. 2007. Łęgi i olsy ostoją rzadkich i zagrożonych grzybów wielkoowocnikowych. – *Stud. i Mat. CEPL. Rogów*, R. 9, 2-3(16): 519-529.
- PIOTROWSKA H., STASIAK J. 1984. Rośliny naczyniowe rezerwatu Jar Raduni na Pojezierzu Kaszubskim. – *Zesz. Nauk. Wydz. BiNoZ UG, Biol.* 5: 93-124.

- REDHEAD S. A. 1984. *Arrhenia* and *Rimbachia*, expanded generic concepts, and a reevaluation of *Leptoglossum* with emphasis on muscicolous North American taxa. – *Can. J. Bot.* 62: 865-892.
- RONIKIER A. 2009. Subalpine communities of dwarf mountain-pine: a habitat favourable for fungi. – *Nova Hedwigia* 89(1-2): 49-70.
- WILGA M. S. 2010 (mscr.). A locality of *Rimbachia arachnoidea* (Peck) Redhead in the Samborowo Valley (The Trójmiejski Landscape Park).
- WOJEWODA W. 2003. Checklist of Polish larger Basidiomycetes. Krytyczna lista wielkoo-wocnikowych grzybów podstawkowych Polski. – W: MIREK Z. (red.). Biodiversity of Poland. Różnorodność biologiczna Polski. Vol. 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, ss. 812.